

GEORGE

*Nech žije
aspidistra*

premeda

ORWELL

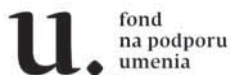
GEORGE ORWELL

*Nech žije
aspidištra*

Z angličtiny preložil
Tomáš Mrva

premedia

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

George Orwell: Nech žije aspidistra
Prvé vydanie

Copyright © by George Orwell, 1936
Translation © Tomáš Mrva, 2025
Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia, 2025
All rights reserved
ISBN 978-80-8242-350-4

Keby som hovoril ľudskými jazykmi, ba aj anjelskými, a peniaze by som nemal, bol by som iba ako cvendžiaci kov a zvučiaci činel. A keby som mal aj dar prorokovať a poznal by som všetky tajomstvá a mal by som všetko poznanie a keby som mal takú silnú vieru, že by som hory prenášal, no peniaze by som nemal, nebol by som ničím. Ak by som rozdal všetok svoj majetok a ak by som vydal svoje telo, aby som sa mohol chváliť, no peniaze by som nemal, nič by mi to neosožilo. Peniaze sú trpezlivé, peniaze sú dobrotivé, nezávidia, peniaze sa nevystatujú a nenadávajú, nesprávajú sa neslušne, nehľadajú svoj prospech, nerozčulujú sa, nepočítajú krivdy, neradujú sa z nepravosti, ale radujú sa z pravdy, všetko znášajú, vo všetko veria, vo všetko dúfajú a všetko vydržia... Teraz teda zostáva viera, nádej a peniaze, tieto tri, ale najviac z nich sú peniaze.

PRVÝ LIST KORINŤANOM, 13 (upravené)

|

Odbilo pol tretej. V malej kancelárii v zadnej časti kníhkupectva pána McKechnieho sedel pri stole rozvalený Gordon – Gordon Comstock, posledný príslušník rodiny Comstockovcov, dvadsaťdeväť rokov, dosť spustnutý – a palcom otváral a zatváral štvorpencovú škatuľku Player's Weights.

Stojatý vzduch rozvlnilo zvonenie ďalších, vzdialenejších hodín – z krčmy Princ z Walesu na opačnej strane ulice. Gordon sa s námahou vzpriamal a strčil si škatuľku cigariet do vnútorného vrečka. Mal ohromnú chuť zapáliť si. Už mu však zostali len štyri cigarety. Bola streda a peniaze mu mali prísť až v piatok. Bolo by dosť príšerné zostať bez fajčiva dnes aj zajtra.

Už vopred bol otrávený z toho, že zajtra strávi hodiny bez tabaku. Vstal a vykročil ku dverám – bol nízkej, krehkej postavy, mal

drobné kosti a nepokojné pohyby. Na lakti pravého rukáva kabáta mal dieru a chýbal mu stredný gombík. Konfekčné flanelové nohavice mal špinavé a neforemné. Dokonca aj zhora bolo vidieť, že na topánkach by bolo treba vymeniť podrážku.

Keď sa postavil, vo vrecku mu zacingali peniaze. Presne vedel, koľko ich má. Päť a pol pence – dva a pol pence a strieborniak.¹ Zastavil sa, vytiahol úbohú malú trojrencovku a pozrel sa na ňu. Mízerná taľafatka! A on blázon si ju zobral! Stalo sa to včera, keď si kupoval cigarety. „Môže byť aj strieborniak, pane?“ zaštebotala malá potvorská predavačka. Samozrejme, dovolil jej, aby mu ju vydala. „Ale áno, pravdaže!“ odvetil – somár, sprostý somár!

Až mu srdce zovrelo pri pomyslení, že má len päť a pol pence, z čoho tri pence ani nemôže minúť. Lebo ako si môžete niečo kúpiť za striebornú trojrencovku? To nie je minca, ale odpoveď na hádanku. Keď ju vytiahnete z vrecka a neštrngoce v hŕstke iných mincí, vyzeráte ako blázon. „Koľko?“ spýtate sa. „Tri pence,“ odpovie predavačka. Potom zalovíte vo vrecku a vytiahnete tú smiešnu drobnú vec, jednu jedinú, ktorá sa vám zachytí na končeku prsta ako blcha. Predavačka ohrnie nosom. Hneď jej je jasné, že sú to posledné tri pence, ktoré vám na tomto svete zostali. Vidíte, ako si mincu rýchlo obzrie – premýšľa, či na nej ešte nezostali prilepené zvyšky vianočného pudingu.² A vy povýšenecky odkráčate a už nikdy sa do toho obchodu nemôžete vrátiť. Nie! Strieborniak neminieme. Zostáva dva a pol pence – dva a pol pence musí vystačiť do piatka.

Bola osamelá poobedňajšia hodina, keď sa dalo čakať, že príde málo zákazníkov alebo žiadni. Bol sám medzi siedmimi tisíckami kníh. Malá tmavá miestnosť vedľa kancelárie, páchnuca prachom a rozpadávajúcim sa papierom, bola až po vrch zaplnená knihami, väčšinou starými a nepredajnými. Na vrchných policiach pri strope driemali na boku kvartové zväzky zastaraných encyklopédií, nahromadené ako navrstvené rakvy v spoločných hrobch. Gordon odtiahol zaprášený modrý záves, ktorý slúžil ako vchod do vedľajšej miestnosti. Tá bola lepšie osvetlená a bola v nej knižnica. Bola to jedna z tých knižníc „za dve pence bez zálohy“, ktorú tak obľubujú žgrloši. Nie sú v nej žiadne iné knihy okrem románov. Samozrejme. A ešte aké romány! Ale aj to je samozrejmosť.

Na troch stranách zaberalo miestnosť až po plafón osem stovák románov, rad za radom nevkusné obdĺžnikové chrčty, akoby boli steny postavené z rôznofarebných tehál stojacich na výšku. Boli zoradené abecedne. Arlen, Burroughs, Deeping, Dellová, Frankau, Galsworthy, Priestley, Sapper, Walpole. Gordon na ne hľadel s ľahostajnou nenávisťou. V tejto chvíli nenávidel všetky knihy a zo všetkých najviac romány. Hrôza čo len pomyslieť na všetok ten navlhnutý, nahlúply odpad nakopený na jednom mieste. Sliz, lojový sliz. Je obmurovaný osemsto plátni slizu – zlepencovou klenbou. Bolo mu z toho nevoľno. Prešiel cez otvorený priechod do prednej časti obchodu. Pritom si uhladil vlasy. Bol to jeho obvyklý pohyb. Koniec koncov, za sklenenými dverami môžu byť dievčatá. Gordon nie je na pohľad fešák. Meria len stosedemdesiat centimetrov, a keďže má nezvyčajne dlhé vlasy, vyvoláva to dojem, že hlavu má v pomere k telu trochu priveľkú. Vždy si bol svojej malej postavy vedomý. Keď vedel, že sa naňho niekto pozerá, vzpriamil sa, vypol hrud' a tváril sa, že ostatní sú mu ukradnutí, čím občas oklamal prostáčikov.

Vonku však nikto nebol. Predná miestnosť bola na rozdiel od zvyšku obchodu elegantná a pôsobila dojmom drahoty. Nachádzalo sa v nej dvetisíc kníh, nepočítajúc tie vo výklade. Vpravo bola vitrína s detskými knihami. Gordon odvrátil zrak od hnusného rackhamovského³ obalu: elfské deti cupitali ako Wendy⁴ cez čistinu so zvončekmi. Vyzrel von cez sklenené dvere. Odporný deň, a vietor silnel. Obloha bola olovená a dlažbové kocky ulice klzké. Bol deň svätého Ondreja, tridsiaty november. McKechnieho obchod bol na rohu akéhosi beztvareho námestia, kde sa stretávali štyri ulice. Naľavo, hneď na dohľad od dverí, stál obrovský brest, teraz bez listov, jeho početné konáre vytvárali na pozadí oblohy čipku sépiovej farby. Oproti, vedľa Princa z Walesu, boli vysoké plagátové plochy pokryté reklamami na značkové jedlo a značkové lieky, ktoré vás nabádali, aby ste si pokazili črevá takým alebo onakým syntetickým odpadom. Galéria ohavných bábikovských tvárí – tupých ružových tvárí, plných pochabého optimizmu. Omáčka QT, raňajkové lupienky Tru-weet („Deti chcú na raňajky kukuričné lupienky“), burgundské víno Kengura, čokoláda Vitamalt, Bovex. Zo všetkých

tých reklám Gordona najviac deptal Bovex. Okuliarnatý úradník s potkaňou tvárou a nalakovanými vlasmi sedí pri kaviarenskom stole a škerí sa nad bielym hrnčekom Bovexu. „Roland Butta má k jedlu rád Bovex,“ hlásal nápis.

Gordon zaostril pohľad bližšie. Zo zaprášeného skla naňho hľadela jeho vlastná tvár. Nebola to pekná tvár. Nemal ani tridsať a tvár mal už zostarnutú. Veľmi bledú, s ostrými, nezmazateľnými líniami. Mal „dobré“ čelo, ako to ľudia nazývajú – čiže vysoké –, ale malú špicatú bradu, takže jeho tvár ako celok bola skôr hruškovitá ako oválna. Vlasy myšacej farby a strapaté, ústa neprívetivé, oči orieškovohnedé, prechádzajúce do zelena. Opäť zaostril do diaľky. Teraz nenávidí zrkadlá. Vonku bolo všetko ponuré a fúkal vietor. Električka sa ako chrapľavá ocelová labuť so škrípaním kĺzala po dlažobných kockách a vietor za ňou odvieval pošliapané lístie. Konáre brestu sa krútili a nakláňali na východ. Plagát s reklamou na omáčku QT bol na okraji natrhnutý, papierová stuha sa trhane chvela ako drobná vlajočka. Aj v bočnej uličke napravo sa bezlisté topole, ktoré lemovali chodník, prudko nakláňali v nárazoch vetra. Nepríjemného, surového vetra. Keď sa hnal ponad stromy, bolo to ako vyhrážka, prvé zavrčanie zimného hnevu. V Gordonovej mysli zápasili o zrodenie dva verše básne:

Ostro nejaký vietor – napríklad výhražný vietor? Nie, radšej hrozivý vietor. Vanie hrozivý vietor – nie, ženie sa.

Nejaké topole – poddávajúce sa topole? Nie, lepšie bude ohnuté. Súzvučnosť medzi ohnutými a hrozivými? Kašľať na ňu. Ohnuté topole, čerstvo holé. Dobré.

*Ostro sa ženie hrozivý vietor,
ohnuté topole, čerstvo holé.*

Dobré. So slovom „holé“ sa blbo rýmuje. Vždy je však poruke „dole“. Inšpirácia však v Gordonovej mysli odumrela. Obrátil peniaze vo vrecku. Dva a pol pence a strieborniak – dva a pol pence. Mysel sa mu zalepila nudou. Nevedel si poradiť s rýmami a prídavnými menami. Keď máte vo vrecku len dva a pol pence, nejde to.

Opäť zameral zrak na plagáty naproti. Hnusné, poondiate veci. Mal vlastné dôvody, prečo ich nenávidieť. Mechanicky si nanovo

prečítal slogany. „Burgundské víno Kengura – víno pre Britov.“ „Manžela poteší omáčka QT.“ „Kráčajte celý deň s tabuľkou Vitamaltu!“ Máte vysoké čelo? Môžu za to lupiny.“ „Deti chcú na raňajky vložky.“ „Výtok hnisu? U mňa nie.“ „Roland Butta má k jedlu rád Bovex.“

Cha! Zákazník – v každom prípade potenciálny. Gordon zmera-vel. Keď stojíte pri dverách, šikmým pohľadom vidíte cez predné okno bez toho, aby videli vás. On videl potenciálneho zákazníka.

Celkom decentný pán v strednom veku, v čiernom obleku, s cylindrom, dáždnikom a kufříkom – provinčný právnik alebo mestský úradník – nakúkal do výkladu veľkými bledými očami. Pôsobil previnilo. Gordon sledoval pohyb jeho očí. Aha! To je ono! Zavetril prvé vydania D. H. Lawrencea vo vzdialenom rohu. Jasný, má chuť na nejaké prasačinky. Kdesi počul o lady Chatterleyovej. Má ška-redú tvár, pomyslel si Gordon. Bledú, ťažkú, mäkkú, s nepeknými obrysmi. Na pohľad Walesan – určite je nonkonformista.⁵ Ovisnuté vačky pri kútikoch úst naznačujú, že je odpadlík. Doma je predsedom miestneho spolku cudnosti alebo pobrežnej mravnostnej polície (v papučiach s gumenou podrážkou a s baterkou sleduje na pláži bozkávajúce sa páry) a teraz je v meste na fláme. Gordon si želal, aby vošiel. Predá mu *Zalúbené ženy*. Aký sklamaný by bol!

Ale nie! Waleský právnik zbabelo ušiel. Vložil si dáždnik pod pazuchu a spravodlivo pohoršený odkráčal. Večer, keď tma skryje jeho červeň, sa nepochybne zakradne do jedného z obchodov s erotickým tovarom a kúpi si *Rozjarenosť v parížskom kláštore* od Sadie Blackeyes.⁶

Gordon sa otočil od dverí k regálom s knihami. Keď ste vyšli z knižnice, na policiach po ľavej strane boli nové a takmer nové knihy – pás žiarivých farieb mal prilákať pohľad každého, kto nazrel cez sklené dvere. Ich lesklé, nepoškvrnené chrbytby akoby po vás z políc prahli. Akoby vraveli: „Kúp si ma, kúp si ma!“ Romány priamo z tlače – stále nesprznené nevesty, túžiace, aby ich zbavil panenstva nôž na otváranie listov – a recenzné výtlačky sťaby mladistvé vdovy, stále v rozkveti, ale už nie panny, a tu a tam po poltuctoch tie úbohé staré dievky, „zlacneniny“, ktoré si s nádejou stále strážia dlho chránené panenstvo. Gordon odvrátil od „zlacnenín“ zrak.

Vyvolávali v ňom zlé spomienky. Z jedinej mizernej knihy, ktorú pred dvomi rokmi sám vydal, sa predalo presne stopäťdesiattri výtlačkov a potom sa stala „zlacneninou“. A ani tak sa nepredávala. Prešiel popri nových knihách a zastavil sa pri policiach, ktoré k nim boli v pravom uhle a ležali na nich ďalšie antikvárne knihy.

Vpravo hore boli police s poéziou. Rovno pred ním bola rozmanitá próza. Smerom nahor aj nadol boli knihy roztriedené, od čistých a drahých na úrovni očí po lacné a ošúchané hore a naspodku. Vo všetkých kníhkupectvách sa odohráva divoký boj, v ktorom sa diela žijúcich autorov tlačia na úroveň očí a diela mŕtvych autorov mieria nahor a nadol – dole do pekla alebo nahor na trón, ale vždy preč z miesta, kde by si ich niekto všimol. Na spodných policiach potichu hnije „klasika“, vyhynuté monštrá viktóriánskej éry. Scott, Carlyle, Meredith, Ruskin, Pater, Stevenson – mená na širokých ošúchaných chrbtoch sa dali už sotva prečítať. Na vrchných policiach, takmer mimo dohľadu, spali masívne životopisy vojvodov. Pod nimi je stále predajná, a preto na dosah umiestnená „náboženská“ literatúra – všetky sekty a vyznania bez rozdielu na jednej kope. *Druhý svet* od autora knihy *Dotkli sa ma ruky ducha*. *Život Krista* od Deana Farrara. *Ježiš, prvý rotarián*.⁷ Najnovšie dielo rímskokatolíckej propagandy od otca Hilaira Chestnuta. Náboženstvo vždy predáva, ak je dostatočne uplakané. Pod ním, presne na úrovni očí, je súčasná literatúra. Najnovšia kniha Priestleyho. Pekné malé dotlače „tuctovej“ literatúry. Na rozveselenie „humor“ od Herberta, Knoxa a Milna. Aj niečo intelektuálske. Jeden-dva romány od Hemingwaya a Virginie Woolfovej. Bystré pseudostracheyovské⁸ predžuté biografie. Snobské kultivované knihy o neškodných maliaroch a neškodných básnikoch od bohatých mladých dravcov, ktorí elegantne prekázli z Etonu na Cambridge a z Cambridgea ku knižným recenziám.

So zakaleným zrakom hľadel na stenu plnú kníh. Všetky ich nenávidel, staré aj nové, intelektuálske aj úpadkové, snobské aj veselé. Samotný pohľad na ne mu pripomínal jeho vlastnú sterilitu. Vraj „spisovateľ“, a ani nedokáže „písať“! Nie je to len o tom, že mu nič nevydali, ale aj o tom, že nič nevytvoril, alebo skoro nič. A všetok ten brak, čo zapĺňa police – nuž, v každom prípade aspoň existuje,

je to svojím spôsobom úspech. Dokonca aj Dellovej či Deepingovi každý rok niečo vyjde. Najviac však nenávidel snobské, „ušľachtilé“ knihy. Kritiky a literárne štúdie. Také, ktoré tí bohatí mladí dravci z Cambridgea píšu takmer so zavretými očami – a aké by mohol napísať aj Gordon, ak by mal peniaze. Peniaze a ušľachtilosť! V krajine ako Anglicko môžete byť bez peňazí ušľachtilí asi tak, ako môžete vstúpiť do Klubu kavalérie.⁹ S rovnakým inštinktom, aký núti dieťa hýbať rozkývaným zubom, si vzal snobsky vyzerajúci zväzok – *Zopár aspektov talianskeho baroka*¹⁰ –, otvoril ho, prečítal si jeden odsek a so zmesou hnusu a závidi ho zastrčil späť do police. Tá neznesiteľná vševedúcnosť! Tá otravná, okuliarnická uhladenosť! A peniaze, ktoré taká uhladenosť prináša! Lebo čo je za ňou, ak nie peniaze? Peniaze na správne vzdelanie, peniaze na vplyvných priateľov, peniaze na voľný čas a pokoj v duši, peniaze na výlety do Talianska. Peniaze knihy píšu, peniaze ich predávajú. Nedaj mi počestnosť, ó, Pane, daj mi peniaze, iba peniaze.

Zacinkal mincami vo vrecku. Má takmer tridsať rokov a nič nedosiahol, iba tú mizernú zbierku poézie, z ktorej sa stal prepadák. A odvtedy, celé dva roky, sa trápi v labyrinte hroznej knihy, ktorá sa nikdy nepohla vpred a ktorá, ako si v jasných chvíľach uvedomoval, sa nikdy vpred nepohne. To nedostatok peňazí, jednoducho nedostatok peňazí ho oberal o silu „písať“. Držal sa toho ako dogmy. Peniaze, peniaze, všetko sú peniaze! Dá sa azda napísať hoci len šestáková novela bez peňazí, ktoré by človeka rozpumpovali? Vynachádzavosť, energia, dôvtip, štýl, šarm – za to všetko treba zaplatiť v hotovosti.

Tak či onak, keď sa pozeral na police, cítil aspoň malé uspokojenie. Toľko kníh bolo vyblednutých a nečitateľných. Koniec koncov, všetci sme na jednej lodi. *Memento mori*. Na vás, na mňa aj na snobských mladíkov z Cambridgea sa zabudne rovnako – hoci v prípade tých snobských mladíkov z Cambridgea to nepochybne potrvá o dosť dlhšie. Pozrel sa na „klasikov“ zmorených časom, ktorých mal pri nohách. Mŕtvi, všetci sú mŕtvi. Carlyle aj Ruskin, Meredith aj Stevenson – všetci sú mŕtvi a hnijú v zemi. Prešiel zrakom po vyblednutých názvoch kníh. *Zobrané listy Roberta Louisa Stevensona*. Haha, to je dobré! *Zobrané listy Roberta Louisa Stevensona!*

Horný okraj bol čierny od prachu. Prach si a na prach sa obrátiš. Gordon kopol do zadnej časti plátennej väzby Stevensona. Si tam, starý falošník? Si mŕtvola, ty škót jeden.

Cink! Zvonček na dverách obchodu. Gordon sa otočil. Dve zákazníčky, do knižnice.

Vklzla zronená, zhrbená žena z nižšej triedy a šmátrala v trstinovom košíku. Vyzerala ako ušpinená kačica, ktorá sa prehrabáva v odpadkoch. V päťách jej vošla kyprá malá žena, vyzerajúca ako vrabčiak, červenolica, zo strednej vrstvy strednej triedy, pod pazuchou výtlačok *Forsytovskej ságy* – knihu mala otočenú názvom von, aby ju okoloidúci mohli považovať za intelektuálku.

Gordon odhodil svoj kyslý výraz. Pozdravil ich s domáckou dobrosrdečnosťou rodinného lekára, vyhradenou pre členky knižnice.

„Dobrý deň, pani Weaverová. Dobrý deň, pani Pennová. Aké hrozné počasie!“

„Príšerné,“ odvetila pani Pennová.

Odstúpil nabok, aby im umožnil prejsť. Pani Weaverová obrátila ten trstinový košík a na podlahu vypadol obchytaný výtlačok *Striebornej svadby* od Ethel M. Dellovej. Pani Pennová sa naň pozrela svojím orlím zrakom. Poza chrbát pani Weaverovej sa usmiala na Gordona, šibalsky, ako intelektuálka na intelektuála. Dellová! Aké úpadkové! Čo za knihy to tieto nižšie triedy čítajú. S pochopením jej úsmev opätoval. Prešli do knižnice a intelektuálsky sa na seba usmievali.

Pani Pennová položila *Forsytovskú ságu* na stôl a otočila sa ku Gordonovi. Vždy bola k nemu veľmi prívetivá. Oslovovala ho „pán Comstock“, hoci bol len predavač, a viedla s ním rozhovory o literatúre. Vládla medzi nimi intelektuálska družnosť.

„Dúfam, že sa vám *Forsytovská sága* páčila, pani Pennová.“

„Tá kniha je dokonalá, *obdivuhodná*, pán Comstock! Viete, že som ju čítala už štvrtýkrát? Je impozantná, skutočne impozantná!“

Pani Weaverová sa prehrabávala v knihách. Bola príliš zadubená, aby prišla na to, že sú v abecednom poradí.

„Nevím, čo si tento týden vybrať,“ mrmlala si cez špinavé pery. „Céra sa ma snaží presvedčiť, abych vyskúšala Deepinga. Velice je vysadená na Deepinga. Ale zať, ten je vác na Burroughsa. Nevím, neni sem si istá.“

Pri zmienke o Burroughsovi sa pani Pennovej zvráštila tvár. Nápadne sa otočila pani Weaverovej chrbtom.

„Pán Comstock, mám pocit, že Galsworthy má v sebe čosi *veľké*. Má široký záber, je univerzálny, a predsa zároveň duchom skrz-naskrz anglický, taký ľudský. Jeho knihy sú skutočné dokumenty o ľuďoch.“

„A Priestley tiež,“ povedal Gordon. „Podľa mňa je Priestley ohromný spisovateľ, nemyslíte?“

„Ó, áno! Skvelý, so širokým záberom, ľudský! A svojou podstatou anglický!“

Pani Weaverová našpúlila pery. Za nimi mala tri zožltnuté zuby, oddelené medzerami.

„Možno bude lepšie, keď si zeberem ďalšiu Dellovú,“ povedala. „Máte ešte ďalšie Dellové, né? Mosím povedať, že čítam Dellovú velice *ráda*. Cére hovorím, nehaj si teho Deepinga a Burroughsa. Mne nehaj Dellovú.“

Dellová! Vojvodovia a biče na psy! Pohľad pani Pennovej naznačil intelektuálsku iróniu. Gordon jej odpovedal rovnakým signálom. Drž sa pani Pennovej. Dobrá, stála zákazníčka.

„Ach, samozrejme, pani Weaverová. Máme celú policu Ethel M. Dellovej. Chceli by ste *Túžbu jeho života*? Alebo možno ste ju už čítali. A čo *Oltár cti*?“

„Zaujímalo by ma, či máte najnovšiu knihu Hughu Walpola,“ povedala pani Pennoová. „Tento týždeň som naladená na niečo impozantné, niečo *veľké*. Viete, Walpola považujem za vskutku *skvelého* spisovateľa. Hneď po Galsworthym. Má v sebe niečo *veľké*. A predsa je taký ľudský.“

„A vo svojej podstate anglický,“ povedal Gordon.

„Ach, pravdaže! Vo svojej podstate anglický!“

„Myslím, že si znova zeberem *Let orla*,“ ozvala sa nakoniec pani Weaverová. „*Let orla* sa mi tuším nikdy nezunuje.“

„Nesporne je ohromne obľúbený,“ povedal diplomaticky Gordon a pozrel sa na pani Pennoovú.

„Ach, *ohromne!*“ zareagovala pani Pennoová ironicky ako ozvena, pozerajúc sa na Gordona.

Zobral od nich po dve pence a šťastne ich vyprevadil, pani Pennoová s Walpolovým *Tulákom Herriesom* a pani Weaverovú s *Letom orla*.

Čoskoro odkráčal do druhej miestnosti a k policiam s poéziou. Tie police ho melancholicky fascinovali. Bola tam aj jeho vlastná mizerná kniha – samozrejme, vysoko hore medzi nepredajnými. *Myši* od Gordona Comstocka, pokútny malý oktáv na kancelárskom papieri, cena tri šilinky a šesť pencí, teraz znížená na jeden šiling. Z trinástich hlupákov, ktorí ju recenzovali (a *Times Literary Supplement* ju označil za „výnimočný príslub“), ani jeden nepochopil nie až taký duchaplný žart obsiahnutý v názve.¹¹ A za dva roky, čo pracuje v kníhkupectve pána McKechnieho, si ani jeden zákazník, ani jeden jediný, nevybral *Myši* z police.

Poézia zaberala pätnásť alebo dvadsať políc. Gordon si ich nevrlo prehliadal. Väčšinou nepodarky. Tesne nad úrovňou očí, už na ceste do neba a večného zabudnutia, boli básnici včerajška, hviezdy jeho mladosti. Yeats, Davies, Housman, Thomas, De la Mare, Hardy. Vyhasnuté hviezdy. Pod nimi, presne na úrovni očí, boli svetlice súčasnosti. Eliot, Pound, Auden, Campbell, Day Lewis, Spender. Veľmi zvlhnuté svetlice, táto banda. Hore vyhasnuté hviezdy, pod nimi zvlhnuté svetlice. Dočkáme sa ešte niekedy spisovateľa, ktorého sa oplatí čítať? Lawrence je v poriadku a Joyce bol ešte lepší, kým mu nepreskočilo. A ak sa dočkáme spisovateľa, ktorého sa oplatí čítať, rozoznáme ho, keď ho zbadáme? Natol'ko sme totiž zavalení odpadom.

Cink! Zvonček na dverách obchodu. Gordon sa otočil. Ďalší zákazník.

Dnu sa teplošsky¹² zakradol dvadsaťročný mladík s čerešňovými perami a zlatistými vlasmi. Zjavne pracháč. Vyžaroval zlatú auru peňazí. Predtým tu v obchode nikdy nebol. Gordon si nasadil džentlmensko-úslužný výraz, vyhradený pre nových zákazníkov. Zopakoval zvyčajnú formulu:

„Dobrý deň. Čo môžem pre vás urobiť? Hľadáte nejakú konkrétnu knihu?“

„Ach, nie, ani nie. Môžem sa len poobzerať?“ Teplošský hlas a k tomu neschopnosť vysloviť „r“. „Skuátka som nemohol odolať vášmu výkladu. Mám huoznú slabosť na kníhkupectvá! Tak som vyplával dnu – haha!“

Tak potom aj vyplávajú von, teploš. Gordon sa kultivovane usmial. Ako milovník kníh na milovníka kníh.

„Nech sa páči. Máme radi, keď sa tu ľudia poobzerajú. Nezaujímate sa náhodou o poéziu?“

„Ach, samozrejme. Poéziu mám veľmi rád!“

Samozrejme. Prašivý krpatý snob. Podľa oblečenia vyzeral na bohémskeho umelca. Gordon vytiahol z políc s poéziou „útlý“ červený zväzok.

„Toto práve vyšlo. Mohlo by vás to zaujímať. Sú to preklady – niečo dosť nezvyčajné. Preklady z bulharčiny.“

Veľmi nenápadné. A teraz ho nechať osamote. Tak sa to so zákazníkmi robí. Netlačiť na nich. Nechať ich, aby si zhruba dvadsať minút listovali. Potom sa zahanbia a niečo si kúpia. Gordon diskretné prešiel ku dverám, aby teplošovi neprekážal. A predsa ľahostajne, s jednou rukou vo vrecku, prejavoval bezstarostnosť primeranú džentlmenovi.

Vonku vyzerala šmyklivá ulica sivo a ponuro. Odniekiaľ spoza rohu prichádzal klepot kopýt, chladný dutý zvuk. Tmavé stĺpce dymu z komínov zachytával vietor a vykrúcal ich nahor, kde sa kotúlali po šikmých strechách. Ach!

*Ostro sa ženie hrozivý vietor,
ohnuté topole, čerstvo holé.
Tmavé stĺpy dymu z komínov*

pamparam (čosi ako „zahmlený“) *vzduch ťahá dole.*

Dobré. Inšpirácia však vyprchala. Zrak mu znovu padol na plagáty s reklamami na druhej strane ulice.

Takmer sa z nich chcel vysmievať, také boli mdlé, polomŕtve, nechutné. Koho by už *toto* mohlo lákať! Ako steak tvrdý sťa podošva. Ale aj tak ho deprimovali. Zápach peňazí, všade zápach peňazí. Letmo sa pozrel na teploša, ktorý sa presunul od políc s poéziou a vytiahol si veľkú drahú knihu o ruskom baletе. Jemne ju držal v ružových dengľavých paprčiach ako veverička orech a skúmal fotografie. Gordon poznal takéto typy. Zazobaný mladík s „umeleckými sklonmi“. Sám nie je umelec, ale motá sa okolo umenia: chodí do ateliérov, šíri klebety. Napriek zženštilosti je to pekný chlapec. Pokožku na krku má zamatovo hebkú ako vnútro mušle.

Takú pokožku nemôžete mať, ak zarábate menej ako päťstovku ročne. Má istý šarm, pôvab, tak ako všetci pracháči. Peniaze a šarm – kto ich oddelí?

Gordon si spomenul na Ravelstona, svojho očarujúceho bohatého priateľa, šéfredaktora časopisu *Ancikrist*,¹³ ktorého mal mimoriadne rád a vídaval sa s ním tak raz za dva týždne, a na Rosemary, svoje dievča, ktoré ho miluje – zbožňuje ho, ako mu povedala – a ktoré s ním aj tak nikdy nespalo. Znovu peniaze, všetko je o peniazoch. Všetky medziludzské vzťahy si treba kúpiť za peniaze. Ak nemáte peniaze, muži sa o vás nebudú zaujímať a ženy vás nebudú milovať, nebudú sa o vás ani trochu zaujímať alebo vás milovať. A, koniec koncov, majú pravdu! Lebo ak nemáte peniaze, nie ste hodní lásky. Keby som hovoril ľudskými jazykmi, ba aj anjelskými.¹⁴ Ak však nemám peniaze, *nehovorím* ľudskými jazykmi, ba ani anjelskými.

Opäť sa pozrel na reklamné plagáty. Tentoraz ich skutočne nenávidel. Napríklad ten s Vitamaltom. „Kráčajte celý deň s tabuľkou Vitamaltu!“ Mladistvý pár, chlapec a dievča, v nezameniteľnom turistickom výstroji, vlasy im malebne rozvíeva vietor a po schodíkoch prekračujú plot na pozadí krajiny v Sussexe. Tvár toho dievčaťa! Tá príšerne rozžiarená samopašnická veselosť! Presne ten typ dievčaťa, ktoré sa venuje nevinnej zábave. Ošľahané vetrom. Tesné krátke nohavice farby kaki, ale to neznamená, že ju môžete štipnúť do zadku. A vedľa nich – Roland Butta. „Roland Butta má k jedlu rád Bovex.“ Gordon skúmal ten plagát s dôvernou nenávisťou. Idiotská vyškerená tvár ako tvár sebauspokojeného potkana, hladké čierne vlasy, prihlúple okuliare. Roland Butta, dedič našich čias, víťaz od Waterloo. Roland Butta, moderný muž, akého ho chcú mať jeho páni. Poslušné prasiatko sediace v chlieve plnom peňazí a popíjajúce Bovex.

Okolo prešli tváre zožltnuté od vetra. Električka rachotila cez námestie a hodiny na Princovi z Walesu odbili tri. Pár starcov, tulák alebo žobrák a jeho manželka, v dlhých zašpinených kabátoch, ktoré siahali takmer po zem, sa šuchtal smerom k obchodu. Na pohľad zlodeji kníh. Radšej si dá pozor na škatule vonku. Starec sa zastavil pri obrubníku vo vzdialenosti zopár metrov, zatiaľ čo jeho

žena pristúpila ku dverám. Otvorila ich a pomedzi sivé pramienky vlasov sa pozrela na Gordona s akousi nádejnou zlomyseľnosťou.

„Vykupujete knihy?“ zachrapčala.

„Občas. Podľa toho, čo sú to za knihy.“

„Mám tu zopár *pekných* knižiek.“

Vstúpila a s cengotom zavrela dvere. Teploš sa znechutene pozrel cez plece a odstúpil o krok-dva ďalej do rohu. Starena vytiahla spod kabáta zamastené vrecko. Sebavedome sa priblížila ku Gordonovi. Zapáchala po veľmi, veľmi starých chlebových kôrkach.

„Zeberete ich?“ povedala a zopla hrdlo vreca. „Len pól koruny za šecker.“

„Čo to je? Môžem si ich pozrieť, prosím?“

„*Pekné* knižky.“ Nadýchla sa a predklonila sa, aby otvorila vrecko, pričom z nej vyšiel veľmi silný závan chlebovej kôrky.

„Na!“ povedala a hodila za náručie špinavých kníh Gordonovi takmer rovno do tváre.

Boli to vydania románov Charlotte M. Yongeovej z roku 1884 a vyzerali, že na nich celé roky niekto spával. Gordon, náhle pobúrený, odstúpil dozadu.

„Tieto nemôžeme odkúpiť,“ povedal stručne.

„Nemôžete ich odkúpiť? Prečo ich nemôžete odkúpiť?“

„Lebo sú nám nanič. Nepredali by sme ich.“

„Prečo ste ma teda núcili ich vytáhnúť z tašky?“ spýtala sa zúrivo.

Gordon ju obišiel, aby sa vyhol zápachu, a v tichosti jej podržal dvere. Nemá zmysel hádať sa. Takíto ľudia chodia do obchodu neustále. Starena s mrmlaním a so zlostne zhrbenými plecami odkráčala k manželovi. Starec sa zastavil pri obrubníku, aby si odkašľal, tak silno, že ho bolo takmer počuť aj cez dvere. Spomedzi pier mu pomaly, ako malý biely jazyk, vyliezol chuchvalec hlie- nu a potom prudko odletel do kanála. Potom sa dve staré postavy v dlhých zamastených kabátoch, ktoré zakrývali všetko okrem chodidiel, odšuchtali preč ako chrobáky.

Gordon ich sledoval, ako odchádzajú. Boli len vedľajším produktom. Nepodarkami boha peňazí. Takíto starí naničhodníci sa vláčili v desaťtisícoch po celom Londýne, ako nečisté chrobáky sa zakrádali do hrobu.

Hľadel na nepôvabnú ulicu. V tejto chvíli sa mu zdalo, že na takejto ulici, v takomto meste musí byť každý život nezmyselný a neznesiteľný. Silno ho prepadol pocit rozpadu, rozkladu, ktorý je pre naše časy príznačný. Akosi sa premiešaval s reklamnými plagátmi oproti. Teraz videl tie vyškerené, meter široké tváre lepšie. Koniec koncov, bolo na nich vidieť viac než len hlúposť, chamtivosť a vulgárnosť. Roland Butta sa na vás škerí so zábleskom falošných zubov a pôsobí optimisticky. Čo je však za tým úsmevom? Bezútešnosť, prázdnota, prorocstvo záhuby. Ak viete, ako sa pozeráť, ako môžete nevidieť, že za tým uhladeným sebauspokojením, za tou chichotavou, obéznu banálnosťou nie je nič viac ako desivá prázdnota, tajné zúfalstvo? Ohromné želanie smrti modernému svetu. Samovražedné dohody. Hlavy strčené do plynových rúr v osamelých mezonetoch. Frcgumy a anjeličkárske piluly. A ozveny budúcich vojen. Nepriateľské lietadlá nad Londýnom, hlboký hrozivý bzukot vrtúľ, trieštivý hluk bômb. To všetko je vpísané v tvári Rolanda Buttu.

Prichádzali ďalší zákazníci. Gordon džentlmensko-úslužne ustúpil.

Zacinkal zvonec na dverách. Hlučne vošli dve dámy z vyššej strednej triedy. Jedna ružová a svieža, okolo tridsaťpäťky, s bujným poprsím vykúkajúcim spod veвериčkového kožucha. Vyžarovala superženskú vôňu parmských fialiek. Druhá bola v strednom veku, drsná a ostrá – zrejme žila v Indii. Tesne za nimi sa ospravedlňujúco ako mačka prešmykol dnu počerný neupravený plachý mladík. Bol to jeden z najlepších zákazníkov – svižný samotár, ktorý bol až príliš plachý na to, aby prehovoril, a ktorý si akýmsi zvláštnym spôsobom vždy udržiaval jednodňové strnisko.

Gordon zopakoval svoju formulu:

„Dobrý deň. Čo môžem pre vás urobiť? Hľadáte nejakú konkrétnu knihu?“

Pani so sviežou tvárou ho ohromila úsmevom, ale tá s ostrým výrazom sa rozhodla považovať tú otázku za drzosť. Gordona ignorovala a odtiahla dámu so sviežou tvárou k policiam vedľa nových kníh, kde boli knihy o psoch a mačkách. Okamžite začali vyťahovať knihy z police a hlasno sa zhovárať. Tá s ostrou tvárou mala hlas seržanta vedúceho výcvik. Nepochybne plukovníkova manželka alebo vdova

po ňom. Teploš, stále ponorený do veľkej knihy o ruskom balete, sa ohľaduplne vzdialil. Výraz jeho tváre naznačoval, že ak bude ešte raz narušené jeho súkromie, z obchodu odíde. Plachý mladík si už našiel cestu k policiam s poéziou. Tie dve dámy boli pomerne častými návštevníčkami obchodu. Vždy chceli vidieť knihy o mačkách a psoch, ale nikdy si nič nekúpili. Knihy o psoch a mačkách zaberali celé dve police. Starý McKechnie ich volal „dámsky kútik“.

Prišla ďalšia zákazníčka. Do knižnice. Škaredé dvadsaťročná dievča bez klobúka v bielom plášti, s bledou nahlúplou úprimnou tvárou a so silnými okuliarmi, ktoré skreslovali jej oči. Bola predavačkou v drogérii. Gordon nasadil uvoľnený knihovnícky štýl. Zákazníčka sa naňho usmiala a nemotorným, medvedím krokom ho nasledovala do knižnice.

„Akú knihu by ste chceli tentoraz, slečna Weeksová?“

„Nuž...“ Stisla si predok plášta. Zdeformovanými čierno-melasyvými očami sa s dôverou zahľadela do jeho očí. „Nuž, *naozaj* veľmi by som chcela dobrý vášnivý milostný príbeh. Viete – niečo *moderné*.“

„Niečo *moderné*? Napríklad niečo od Barbary Valanda?¹⁵ Už ste čítali román *Takmer panňa*?“

„Nie, od nej nie. Je príliš hlbokomyseľná. Neznášam hlbokomyseľné knihy. Chcem však niečo – nuž, viete – *moderné*. O sexuálnych záležitostiach a rozvodoch a všetkých tých veciach. Veď *vy* viete.“

„*Moderné*, ale nie hlbokomyseľné,“ povedal Gordon, ako keď sa nevzdelanec prihovára nevzdelancovi.

Zamieril k vášnivým moderným milostným príbehom. V knižnici ich mali nie menej ako tri stovky. Z prednej miestnosti doliehali hlasy dvoch dám z vyššej strednej triedy – jeden svieži, druhý ostrý –, ktoré sa hádali o psoch. Vytiahli jednu z kníh o psoch a prezerali si fotografie. Pani so sviežim hlasom sa nadchýnala fotografiou pekinského palácového psíka, drobného anjelského domáceho miláčika s veľkými duchaplnými očami a maličkým čiernym noštekom – ach, ňuňuňu! Ale dáma s ostrým hlasom – áno, nepochybne vdova po plukovníkovi – povedala, že pekinské psy sú umrňčané. Chce poriadne psy – také, ktoré budú bojovať, povedala. Nenávidí tieto umrňčané štence, dodala. „Nemáš dušu, Bedelia, vôbec nemáš dušu,“ povedala pani so sviežim hlasom žalostne. Opäť zacinkal zvonček na dverách.

Gordon podal dievčine z drogérie *Sedem šarlátových nocí* a zapísal jej knihu do čitateľského preukazu. Ona vytiahla z vrecka plášťa ošúchanú koženú peňaženku a zaplatila dve pence.

Vrátil sa do prednej miestnosti. Teploš vložil knihu do nesprávnej police a vyparil sa. Vošla štíhla čulá pani s rovným nosom, oblečená v slušných šatách a so zlatým cvikrom – možno prísna učiteľka, isto feministka –, a dožadovala sa dejín sufražetského hnutia od Whartonovej-Beverleyovej.¹⁶ Gordon jej s utajovaným potešením povedal, že ju nemajú. Videla v ňom neschopného muža, prebodla ho prenikavým pohľadom a odišla. V rohu úctivo stál chudý mladík s tvárou ponorenou do *Zobraných básní* D. H. Lawrencea. Vyzeral ako dlhonožý vták s hlavou zastrčenou pod krídlom.

Gordon čakal pri dverách. Vonku sa prehrabával v škatuli so šesťakovými knihami vychudnutý stavec s jahodovým nosom a kaki šálom okolo krku. Dve dámy z vyššej strednej triedy sa z ničoho nič pobrali na odchod. Zanechali po sebe spúšť otvorených kníh na stole. Tá so sviežou tvárou sa zdráhavo obzrela za knihami o psoch, ale dáma s ostrou tvárou ju odtiahla preč, odhodlaná nič nekúpiť. Gordon im podržal dvere. Dve dámy odplachtili von, úplne ho ignorovali.

Sledoval, ako sa ich kožuchové chrbty, prezrádzajúce príslušnosť k vyššej strednej triede, vzdalujú dole ulicou. Stavec s jahodovým nosom sa pri prehrabávaní v knihách rozprával sám so sebou. Pravdepodobne nemal všetkých päť pokope. Ak by ho Gordon nesledoval, isto by niečo potiahol. Vietor bol čoraz chladnejší a vysušil blato na ulici. Čoskoro bude treba rozsvietiť. Záván vetra zachytil natrhnutý pás papiera na reklame na omáčku QT a prudko ho rozochvel ako kus bielizne na šnúre. Ach!

*Ostro sa ženie hrozivý vietor,
ohnuté topole, čerstvo holé.
Tmavé stĺpy dymu z komínov
bičovaný vzduch ťahá dole.
Chvejú sa potrhané plagáty.*

Nie je to zlé. Vôbec to nie je zlé. Netúžil však pokračovať – v skutočnosti to ani nešlo. Nahmatal prstami peniaze vo vrečku, ale

nezacinkal nimi, aby ho nezačul plachý mladík. Dva a pol pence. Zajtra žiadne fajčivo. Boleli ho kosti.

U Princa z Walesu sa rozsvietilo. Budú umývať bar. Starec s jahodovým nosom si čítal Edgara Wallacea zo škatule s knihami za dve pence. V diaľke dunela električka. V hornej miestnosti drial mal pán McKechnie, šedivý a so šedivou bradou, ktorý len zriedka schádzal dole do obchodu, s tabatierkou poruke pri plynovom kotle nad fóliom Middletonových *Ciest po Levante*¹⁷ v teľacej koži.

Chudý mladík si náhle uvedomil, že je sám, a previnilo sa pozrel hore. Bol stálym návštevníkom kníhkupectiev, ale nikdy sa v žiadnom nezdržal dlhšie ako desať minút. Neustále v ňom bojovala vášnivá túžba po knihách so strachom, že bude na oštaru. Po desiatich minútach v každom obchode začal byť nesvoj, mal pocit, že zavadzia, a zdúchol. Niečo si kúpil len z čirej nervozity. Bez slova držal v ruke Lawrenceove básne a nemotorne vytiahol z vrecka tri floriny.¹⁸ Keď ich podával Gordonovi, jeden mu spadol. Sklonili sa poň naraz a zrazili sa hlavami. Mladík odstúpil, jeho vyblednutá tvár očervenela.

„Zabalím vám to,“ povedal Gordon.

Plachý mladík však zavrtil hlavou – koktal tak veľmi, že ak sa tomu dalo vyhnúť, nikdy neprehovoril. Pritisol si knihu k sebe a vykĺzol von, akoby spáchal čosi hanebné.

Gordon zostal sám. Prešiel späť ku dverám. Muž s jahodovým nosom sa pozrel cez plece, zachytil Gordonov pohľad a odišiel, jeho zámer bol zmarený. Už-už sa chystal strčiť Edgara Wallacea do vrecka. Hodiny nad Princom z Walesu odbili štvrt' na štyri.

Bim-bam! Štvrt' na štyri. O pol štvrtej rozsvieti. Štyri a trištvrte hodiny do záverečnej. Päť a štvrt' hodiny do večere. Vo vrecku má dva a pol pence. Zajtra žiadny tabak.

Zrazu Gordona pochytila strhujúca, neodolateľná túžba zapáliť si. Rozhodol sa, že dnes popoludní nebude fajčiť. Zostali mu len štyri cigarety. Musí si ich ušetriť na večer, keď má v úmysle „písať“. Na „písanie“ totiž potreboval tabak rovnako ako vzduch. A predsa si bude musieť zapáliť. Vytiahol škatuľku Player's Weights a vybral z nej jednu trpasličiu cigaretu. Je to číre hlúpe pôžitkárstvo. Bude ho stáť polhodinu večerného času na „písanie“. No nevedel tomu odolať. S akýmsi hanebným potešením vdýchol do pľúc jemný dym.